

Wielkie dziedzictwo Łużyc

Co każdy turysta i usługodawca o łużyckich obiektach na liście UNESCO wiedzieć powinien





Tytuł UNESCO na Łużycach

Krajobraz wśród zmian

Tam, gdzie z lasów i łąk dzięki pracy ludzkich rąk wyrósł park krajobrazowy, gdzie wśród rozlewisk i bagien powstał spójny system kanałów i stawów hodowlanych, gdzie w polodowcowym krajobrazie utworzono najpierw tereny górnicze, a następnie - rekreacyjne: to są właśnie Łużycy. Zmieniający się od tysięcy lat krajobraz, który w długotrwały sposób kształtowany jest również przez człowieka: przez osadnictwo, uprawę roli czy górnictwo. Pięć wyróżnień ze strony UNESCO świadczy o roli dokonujących się zmian i wielkim dziedzictwie Łużyc. Działająca od 1945 r. na całym świecie Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Edukacji, Nauki i Kultury (UNESCO) stosuje jednolite kryteria dla uznania tego, co powinno być zachowane i chronione, co ma uniwersalną wartość zakorzenioną w przeszłości i z czego powinny korzystać obecne i przyszłe pokolenia. Do tej pory UNESCO uznało na Łużycach następujące obiekty: jedno miejsce światowego dziedzictwa kultury, jeden geopark, dwa rezerваты biosfery i jeden zespół niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W żadnym innym miejscu na świecie nie ma takiego nagromadzenia obiektów uznanych przez UNESCO na tak małym obszarze, jak w naszym regionie - a niektóre z nich mają nawet charakter transgraniczny.

Naszym obowiązkiem jest zatem przybliżenie naszym gościom specyfiki tego terenu i przekonanie ich o wyjątkowości Łużyc. Pięć tytułów UNESCO to z punktu widzenia turystyki cenny skarb, który możemy wspólnie rozwijać i promować w interesie wszystkich zaangażowanych osób i podmiotów. Chodzi tu o coś więcej, niż tylko o przekazywanie wie-

dzy o Łużycach czy zachęcanie ludzi do zaangażowania, wczuwania się i zastanowienia; takie podejście nazywamy interpretacją i taki jest nasz cel. Stanowi on punkt wyjścia do tworzenia wspólnej, nastawionej na przyszłość oferty turystycznej regionu.

Zapoznajcie się z niniejszą broszurą opartą na opracowaniu "Łużycy - poruszający krajobraz wśród zmian" (*Lausitz – Bewegte Landschaft im Wandel*) autorstwa Claudii Grünberg oraz jej studium pogłębionym wraz z Sebastianem Zoepem i zainspirujcie się potencjałem wielkiego dziedzictwa Łużyc, które wykracza poza obiekty uznane przez UNESCO i od wieków stanowi wyróżnik tego regionu. Odkryjcie, w jaki sposób dziedzictwo to jest już przekazywane i jak można przybliżyć odwiedzającym nasze regionalne atrakcje. Zapraszamy do wykorzystania istniejącego potencjału i energii oraz do wspólnego tworzenia zrównoważonej oferty turystycznej całych Łużyc.

SPIS TREŚCI

| | |
|---|-----------|
| 5 – tyle razy UNESCO wyróżniło Łużycy | 3 |
| Zmiana jest stałością | 4 |
| Zmienny krajobraz w zmiennych czasach | 6 |
| Narracja. Opowieści, które pozostają w pamięci | 8 |
| Przegląd wybranych narracji | 10 |
| Atrakcyjna oferta stworzona dzięki interpretacji | 12 |
| Interpretacja – jak to robią inni? | 13 |
| A to już wiedzieliście? | 14 |

Wyjątkowe w skali świata

5

– tyle razy UNESCO wyróżniło Łużycę

Nigdzie indziej na świecie nie można znaleźć na tak małym obszarze pięciu obiektów wyróżnionych przez UNESCO w czterech różnych kategoriach. Wraz ze swoją kulturą i dziedzictwem przyrodniczym, które po części przekraczają granice państw, Łużycę w swych nieustannych zmianach są wyjątkowe. Ochrona i zachowanie tego dziedzictwa oraz przekazanie tej wartości przyszłym pokoleniom jest zadaniem, wyzwaniem i zarazem szansą dla miejscowej turystyki.

UNESCO przyznaje różne wyróżnienia w celu podkreślenia szczególnego charakteru danego miejsca, budowli, regionu lub tradycji. Łużycę mogą się szczycić łącznie pięcioma wyróżnieniami w następujących czterech kategoriach.

1

Światowe dziedzictwo UNESCO

Obiekty światowego dziedzictwa to świadectwa dawnych kultur, materialne ślady ich spotkań i wymiany myśli, arcydzieła sztuki i wyjątkowe krajobrazy naturalne. Jako międzykulturowe miejsca edukacji, mają one ukazywać historię ludzkości i przyczyniać się do zrównoważonego rozwoju społeczeństw. Obecnie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO w Niemczech znajdują się 52 pomniki dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, a w Polsce – 16; jednym z nich - i to wspólnym - jest **Park Mużakowski / Muskauer Park**. Niebawem może zostać przyznane kolejne wyróżnienie UNESCO na Łużycach, ponieważ Jednota Bracka z Herrnhut rozpoczęła już proces aplikacyjny.

2

Światowy geopark UNESCO

Geoparki UNESCO to miejsca, a niekiedy całe krainy, o międzynarodowym znaczeniu dla nauk geologicznych, których zadaniem jest ochrona stanowisk skamieniałości, jaskiń, formacji skalnych czy dawnych kopalń. Jednocześnie służą one jako obszary modelowe dla celów zrównoważonego rozwoju. Na całym świecie istnieje 213 geoparków UNESCO; w Niemczech jest ich 8, a w Polsce - 3, w tym jeden wspólny: **Światowy Geopark UNESCO Łuk Mużakowa / Muskauer Faltenbogen** na Łużycach. Jest to jeden z zaledwie pięciu geoparków UNESCO na świecie, które łączą dwa kraje ponad ich granicami państwowymi.

3 + 4

Rezerваты biosfery UNESCO

Zrównoważone współistnienie przyrody i ludzkiej aktywności oraz gospodarki w szczególnie cennym i wartym ochrony środowisku - właśnie to wyróżnia rezerваты biosfery UNESCO. Spośród 748 działających na świecie rezerwatów biosfery UNESCO, 17 znajduje się w Niemczech, z czego 2 na Łużycach: **Spreewald i Górnołużycka Kraina Stawów i Wrzosowisk**.

5

Niematerialne dziedzictwo kultury

Wielkie dziedzictwo ludzkości obejmuje również tradycje, wiedzę i umiejętności praktyczne, rzemiosło i formy ekspresji kulturowej, które powinny być zachowywane i przekazywane z pokolenia na pokolenie. Na Łużycach myślimy tu głównie o **Serbołużyczanach**, którzy od VI wieku zachowują swój język oraz liczne zwyczaje. Jedną z tradycyjnych form łużyckiego rzemiosła została uhonorowana przez UNESCO tytułem "niematerialnego dziedzictwa kulturowego": **łużycki błękitny druk** (Blaudruck).



Zmiana jest stałością

– i szczególnym doświadczeniem dla turystów na Łużycach

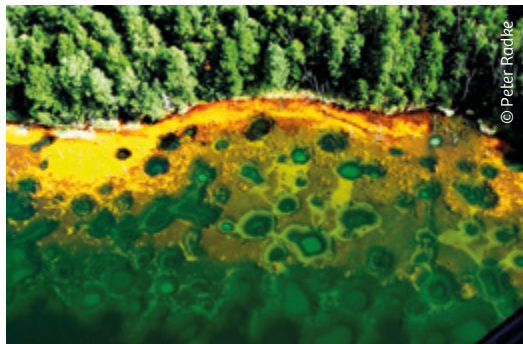
W obiektach wyróżnionych przez UNESCO tkwi ogromny potencjał: przyczyniają się one do ochrony swoich małych ojczyzn, zaś ich utrzymanie i zrównoważone kształtowanie odpowiadają międzynarodowym standardom. Posiadające globalne znaczenie pomniki UNESCO można równocześnie „dotknąć” w ich lokalnych środowiskach – co czyni region atrakcyjnym nie tylko dla turystów, ale także dla osób chcących w nim zamieszkać.

Wyróżnione przez UNESCO krajobrazy kulturowe od setek lat tworzą dom i naturalne środowisko dla ludzi, roślin i zwierząt – są symbolami zakorzenienia, są niczym spokojna przystań we wciąg zmieniającym się regionie. Obiekty z list UNESCO mogą służyć innym krainom na świecie jako region wręcz modelowy. Ponieważ na Łużycach dochodzą do głosu wielkie, globalne tematy, które tworzą pełną napięć przestrzeń spotkania tradycji i wyruszenia ku nowym wyzwaniom, tożsamości i innowacyjności: transformacja energetyczna, zmiany klimatyczne i przemiany społeczne. Lokalne doświadczenia, wiedza i tradycje w różnych regionach pomagają w rozwijaniu i realizowaniu lokalnych rozwiązań. Bowiem na Łużycach od zawsze miały miejsce zmiany. To właśnie w ich wyniku region

ten może poszczycić się czterema obiektami wyróżnionymi przez UNESCO, które jednym głosem mówią:

Łużyce to poruszający krajobraz wśród zmian

Już tysiące lat temu procesy geologiczne przyniosły z sobą nieporównywalną z niczym różnorodność. Słowiańskie osadnictwo i zagospodarowanie terenu ludzką ręką odcisnęły swoje piętno na regionie; ale dogłębnie przemieniło go także górnictwo. Dziś znów krok po kroku oddaje pola naturze. Właśnie te procesy, te zmiany odzwierciedlają cztery wyróżnione przez UNESCO krajobrazy kulturowe.



Krajobrazowe dziedzictwo epoki lodowcowej

Światowy Geopark UNESCO Łuk Mużakowa / Muskauer Faltenbogen daje możliwość wyjątkowego w skali globu wejrzenia w polodowcowy krajobraz, na którym wyraźne piętno odcisnęła jego trwająca jeszcze do XX w. eksploatacja przemysłowa oraz późniejszy powrót natury. Teren geoparku to obszar niedawnego wydobycia węgla brunatnego oraz dom cennych gatunków roślin i zwierząt, barwnie mieniących się jezior i przepastnych borów sosnowych.

Wszystko płynie

Niczym układ krwionośny 1575 km cieków wodnych i stworzonych przez człowieka kanałów oplata Rezerwat Biosfery UNESCO Spreewald. O ile strumienie i mokradła powstały w wyniku ostatniego zlodowacenia, to od VI w. to człowiek był tym, który swoją aktywnością wywierał wpływ na region. Osiedlający się tu Słowianie rozwijali rolnictwo i kopalni kanały. Później w sąsiedztwie pojawiały się kopalnie odkrywkowe.

▲
Widok na Górnołużycką Krainę Stawów i Wrzosowisk



Krajobraz i środowisko naturalne Krainy Stawów i Wrzosowisk

Obszar Rezerwatu Biosfery UNESCO Górnołużycka Kraina Stawów i Wrzosowisk jest - podobnie jak Łuk Mużakowa – dzieckiem okresu zlodowaceń, które pozostawiły po sobie piaszczyste wydmy, tęgi i torfowiska. Dzisiaj to także złożony krajobraz kulturowy z tradycyjnymi metodami gospodarowania, kulturą Serbołużyczan oraz szczególnym ekosystemem – największym spójnym kompleksem stawów w Europie Środkowej. Po części pochodzą one ze średniowiecza i jak wówczas służyły hodowli ryb.

Angielska sztuka ogrodowa na Łużycach

Artystycznie przekształcić tereny polodowcowe: w latach 1815-1845 księciu Hermannowi von Pückler-Muskau udało się urzeczywistnić marzenie o angielskim parku krajobrazowym i dzięki temu na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO mamy dziś polsko-niemiecki Park Mużakowski / Muskauer Park. Nader zmyślnie wykorzystał on tutejszą topografię i wyznaczył światowe standardy w projektowaniu krajobrazu. Tak jak w swoim czasie Pückler poruszał i kształtował oblicze Ziemi, tak i dziś łużycki krajobraz podlega prowadzonym z rozmachem zmianom.

Zmienny krajobraz w zmiennych czasach

Na początku był lód i woda. Potem przyszedli ludzie, a z nimi rolnictwo, górnictwo i pielęgnowane przez nich obyczaje. Wszystko wpłynęło na krajobraz, który wciąż się zmienia, jak w niewielu innych zakątkach Niemiec. Ale gdy na Łużycach coś ulega zmianie, coś innego pozostaje na swoim miejscu – to wielkie dziedzictwo, które spaja region.

350 tysięcy lat temu

Aż po dzisiejsze środkowe Niemcy i południową Polskę sięgał lądolód zlodowacenia południowopolskiego (zwanego też zlodowaceniem Sanu albo Elstery), jego grubość sięgała nawet 500 metrów. Przeformował powierzchnię ziemi do głębokości 300 metrów, przesuwając ku górze potężne masy ziemi i zostawił po sobie usypane z kamieni i żwirów moreny.

Jedną z nich ułożyła się w kształt podkowy: to Łuk Mużakowa stanowiący dziś rezerwat biosfery UNESCO.



VI wiek

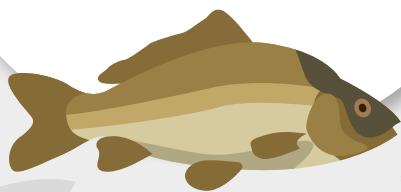
Po epoce wędrówek ludów na teren dzisiejszych Łużyc oraz Spreewaldy dotarli zachodniostowiańskie plemiona, jak Łużyccanie czy Milczanie. Z czasem zaczęli się nazywać Serbami; w Spreewaldzie zachowało się zaś określenie Wendowie. Ich obyczaje, jak np. Ptasie Wesele czy zwyczaj wielkanocny, oraz tradycje budowlane do dziś kształtują region. Nadal pielęgnowany i nauczany jest także język serbołużycki. Drogowaskazy czy tabliczki z nazwami ulic są na Łużycach świadectwami żywej dwujęzyczności.

10 tysięcy lat temu

Gigantyczne masy wody pozostawiły po sobie ślady, jakim jest na przykład pradolina Baruth. Pojawiły się w niej rozlewiska Szprewy, która z powodu bardzo małego spadku rozdzieliła się na liczne, drobne ciekły tworzące tzw. deltę śródlądową. Tak narodził się Spreewald (Las Szprewski). Dopiero znacznie później, w XVIII wieku, rolnicy zaczęli budować kanały, aby osuszyć podmokły dotąd teren i uzyskać nowe grunty orne. W tutejszym rezerwacie biosfery UNESCO rolnictwo nadal rozwija się z wielkim wyczuciem i respektem wobec przyrody.

Okolo roku 1200

Doliny rzeczne, wysoki poziom wód gruntowych i bagniste obniżenia terenu trzeba było jakoś wykorzystać: około roku 1200 mieszkańcy Łużyc zaczęli zakładać stawy. Tutejsze karpie do dziś hodowane są w pełnej zgodzie z naturą na terenie Rezerwatu Biosfery UNESCO Górnołużycka Kraina Stawów i Wrzosowisk.

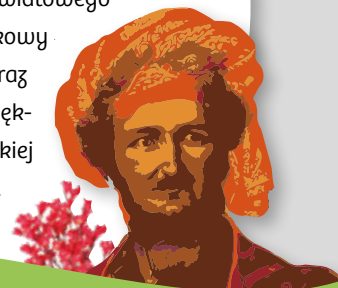


Początek XVIII wieku

Hrabia Nikolaus Ludwig von Zinzendorf zaproponował potomkom Braci Czeskich, protestanckiej wspólnoty religijnej z Moraw, osiedlenie się w Berthelsdorf. Założyli oni Herrnhut – modelową osadę społeczno-religijną, która znalazła swoje odzwierciedlenie w ponad 30 miejscach całego świata. Obecnie Jednota Bracka liczy ponad 1 milion członków. Przygotowany został międzynarodowy wniosek o wpisanie osiedli Jednoty z Herrnhut na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

1815 - 1845

Książę Hermann von Pückler-Muskau stworzył największy w Europie Środkowej park krajobrazowy w stylu angielskim o łącznej powierzchni 830 hektarów. Park Mużakowski / Muskauer Park znajduje się dziś na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i w wyjątkowy sposób łączy naturę i sztukę – łączy dwa kraje, gdyż park w swej większej części znajduje się po polskiej stronie Nysy Łużyckiej.



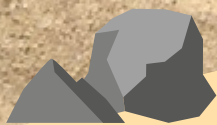
Koniec XIX wieku

Łądołód wypchnął ku powierzchni Ziemi prawdziwe skarby: drobnoziarniste piaski szklarskie i glinę, a przede wszystkim – węgiel brunatny. Tylko na terenie Łuku Mużakowa latach 1840-1970 działało nawet 80 kopalń. W roku 1985 aż 20% światowego wydobycia węgla brunatnego pochodziło z Łużyc.



Połowa XX wieku

Zasoby Ziemi są jednak ograniczone: już w latach 1960-tych niektóre kopalnie były zamykane z powodu wyczerpania złóż. Niektóre tereny pokopalniane pozostawiono przyrodzie, inne z nich są aktywnie rekultywowane, a wyłączone z eksploatacji odkrywki wypętniają się wodą. W ten sposób powstaje Pojezierze Łużyckie – największy w Europie obszar wodnego krajobrazu przekształconego przez człowieka..





Dawna kopalnia Babina

Narracja

Opowieści, które pozostają w pamięci

„Łużyce. Poruszający krajobraz wśród zmian” – tak brzmi główna idea naszej strategii komunikacyjnej. Wiąże ona Łużyce ze znajdującymi się tutaj obiektami uznanymi przez UNESCO i jako spójną całość prezentuje dawne, obecne i przyszłe procesy transformacji. Jej filary stanowią ujęte w opowieści cztery motywy wiodące. Ich przestanie wiąże się z konkretnymi miejscami czy obszarami. W ten sposób łatwiej uchwycić te cztery wątki.

Turyści słyszą te opowieści w konkretnych miejscach, tzw. *Points of Interest* (POI), które znajdują się na terenie obiektów uznanych przez UNESCO albo w ich sąsiedztwie. Przy czym poszczególne POI można przypisać więcej niż tylko jednej narracji. Przykładowo znajdujący się na Liście Światowego Dziedzictwa

UNESCO Park Mużakowski jest elementem krajobrazu polodowcowego, który został przekształcony zgodnie ze sztuką ogrodową i zasadami architektury krajobrazu. Dlatego zaliczyliśmy go zarówno do kategorii „Geologia”, jak i „Krajobraz kulturowy”.



Krajobraz kulturowy

MOTYW WIODĄCY

Nasze dziedzictwo będziemy mogli w pełni przekazać przyszłym pokoleniom tylko wtedy, gdy z szacunkiem odnosimy się do zastanego krajobrazu kulturowego.

Dzięki współgraniu człowieka i przyrody w ciągu wieków powstała na Łużycach niezwykle różnorodność krajobrazów kulturowych. O ile niektóre z nich powstały z potrzeb ekonomicznych (jak stawy koto Gultau w rezerwacie biosfery Górnołużycka Kraina Stawów i Wrzosowisk) albo artystycznych (jak znajdujący się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO Park Mużakowski), to inne mają swoje źródła w kształtowaniu krajobrazu przez przemysł czy górnictwo.



Geologia

MOTYW WIODĄCY

Geologiczne skarby Łużyc są naoczными świadkami odwieczności.

Powstające przez miliony lat geologiczne dziedzictwo Łużyc to swoisty skarb dla regionu, który należy nie tylko wykorzystywać, ale także strzec. Tej idei służy na przykład Park Głazów Narzutowych w Nochten, odkrywka Nochten/Mühlrose czy liczne kolorowe jeziora na terenie dawnych kopalń.



Przemysł i górnictwo

MOTYW WIODĄCY

Łużyckie "czarne złoto" stało się zarazem błogostawieństwem i przekleństwem.

Powstał w epoce lodowcowej, wykorzystywany jest od połowy XIX wieku: wraz z wydobyciem węgla brunatnego na Łużycach pojawiły się nowe miejsca pracy i dobrobyt. Równocześnie nastąpiło niszczenie krajobrazu kulturowego – oraz pytanie, jak może wyglądać późniejsza rekultywacja i co będzie z regionem po zakończeniu eksploatacji węgla.

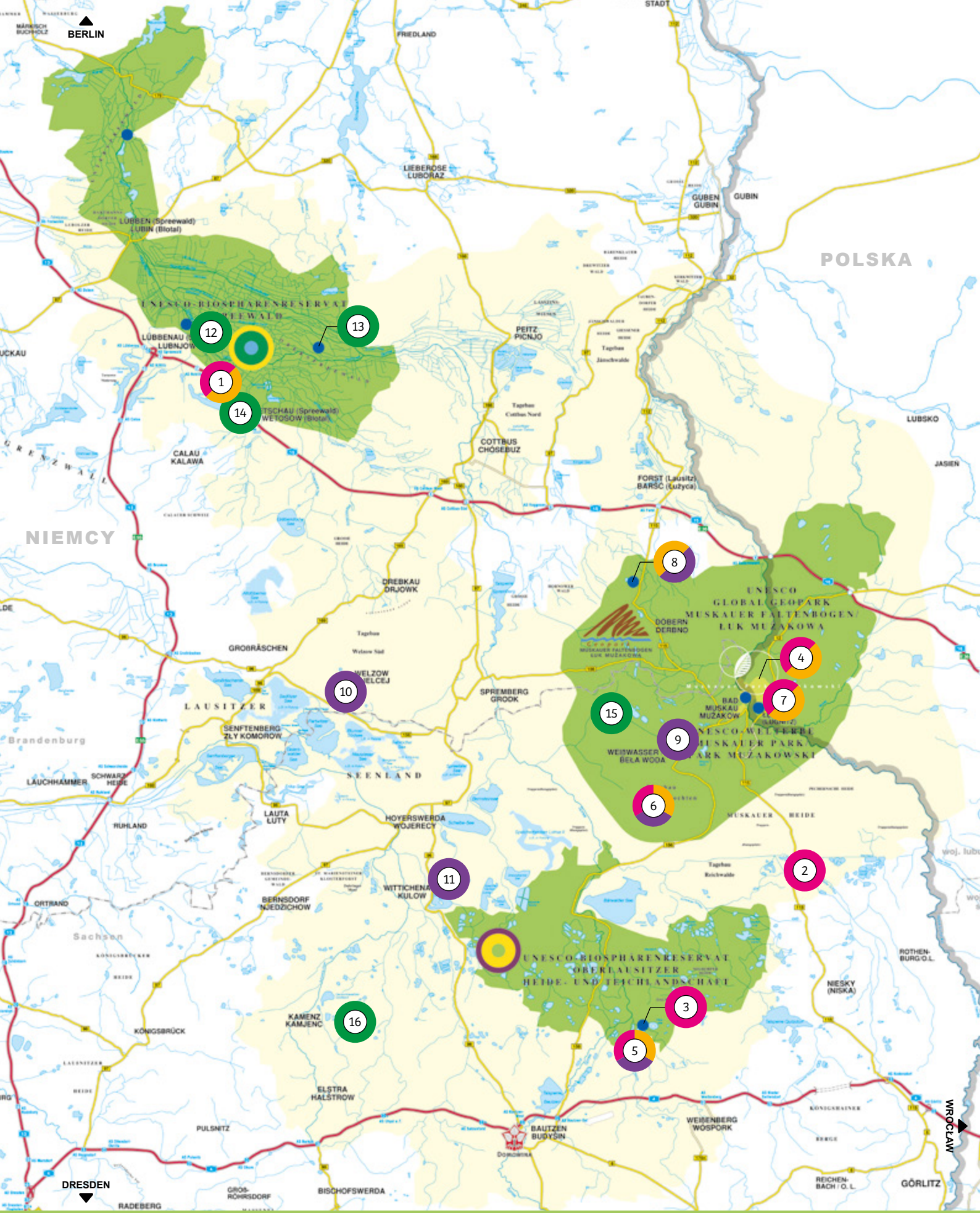


Serbołużycanie

MOTYW WIODĄCY

Serbołużycanie od pokoleń współtworzą bogactwo życia na Łużycach.

Serbołużycanie jako niewielki naród swymi tradycjami i językiem od wieków współtworzą Łużycę i tym samym stanowią swego rodzaju most między Niemcami i słowiańskimi sąsiadami. Ale zachowanie serbołużyckiego dziedzictwa wymaga dziś wielu nakładów oraz świadomości kulturalnej różnorodności regionu.



Światowe Dziedzictwo UNESCO Park Mużakowski
Muskauer Park (DE)

Rezerwat Biosfery UNESCO Górnoślązka Kraina Stawów i Wrzosowisk
Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft (DE)

Serboślązki obszar osadniczy
Niematerialne dziedzictwo kultury
Serboślązkie święta i zwyczaje

Geopark UNESCO Łuk Mużakowa
Muskauer Faltenbogen (DE)

Rezerwat Biosfery UNESCO Spreewald

Centra informacyjne obiektów UNESCO

Wybrane atrakcje turystyczne (POIs)

| | Krajobraz kulturowy | Geologia | Przemysł i górnictwo | Serbotużycanie |
|--|---------------------|----------|----------------------|----------------|
| ① Raddusch / Raduš | ● | ● | | |
| ② Żywy skansen „Erlichthof“ w Rietschen | ● | | | |
| ③ Dom Tysiąca Stawów / Haus der Tausend Teiche | ● | | | |
| ④ Park Mużakowski / Muskauer Park | ● | ● | | |
| ⑤ Stawy w Gultau i jezioro Olbasee | ● | ● | ● | |
| ⑥ Park Głazów Nargutowych w Nochten | ● | ● | ● | |
| ⑦ Dawna kopalnia Babina | ● | ● | | |
| ⑧ Stara cegielnia i kolejka w Kölzig | | ● | ● | |
| ⑨ Weißwasser/O.L. / Běta Woda | | | ● | |
| ⑩ Welzow / Wjelcej | | | ● | |
| ⑪ Fabryka Energii / <i>Energiefabrik Knappenrode</i> | | | ● | |
| ⑫ Wieś Lehde / Lědy | | | | ● |
| ⑬ Burg (Spreewald) / Bórkowy | | | | ● |
| ⑭ Słowiański gród w Raddusch | | | | ● |
| ⑮ Schleife / Slepó | | | | ● |
| ⑯ Nebelschütz / Njebjelčicy | | | | ● |

Uwaga: nazwy miejscowości podano po niemiecku i serbotużycku. • © Kartographie: SACHSEN KARTOGRAPHIE • Stand: 10/2023

Szkolenia i współpraca w turystyce

Na Łużycach już nieco zrobiono, by oczarować gości tym regionem: pozwalające głębiej wejrzeć w naturę i kulturę ścieżki dydaktyczne i tematyczne, interaktywne muzea, warsztaty pokazowe oraz przewodnicy, którzy z turystami dzielą się swoją wiedzą właściwą „tubylcom”, no i oczywiście niniejsza broszura. Odpowiednia interpretacja zjawisk przyrodniczych czy kulturowych daje do rąk kolejne skuteczne narzędzie, aby przekazać

gościom regionu tę podstawową myśl: „Łużyce to poruszający krajobraz wśród zmian”. Nikt w tym procesie nie jest zostawiony sam sobie. Na przykład *Interpret Europe* (Europejskie Towarzystwo Interpretacji Natury i Kultury) oferuje szkolenia dla certyfikowanych tłumaczy natury i kultury. Ponadto istnieje **platforma e-learningowa dla przedsiębiorców branży turystycznej**, a od 2025 r. planujemy dodatkowe **działania doszkolające**.



Atrakcyjna oferta stworzona dzięki narracji

Wzbudzić emocje, stworzyć okazję do osobistego doświadczenia, aby turyści potem sami opowiadali innym o Łużycach i tutaj wracali: taki jest właśnie cel wszystkich zajmujących się turystyką w regionie. Dzięki aż pięciu obiektom docenionym przez UNESCO na tak małym obszarze mamy w rękach turystyczny dar, który przy użyciu właściwych narzędzi i środków możemy pokazać naszym gościom jako wyjątkową, atrakcyjną ofertę.

Wyjątkowość Łużyc i spójny przekaz czterech obiektów już uznanych przez UNESCO oraz czterech zwyczajów Serbołużyczan mają potencjał, by na wielu ludziach zrobić mocne i trwałe wrażenie - jeśli ich się odpowiednio oczaruje i stworzy osobisty kon-

takt z regionem i jego wyjątkowością. Można to osiągnąć, przekazując im więcej niż tylko suchą wiedzę.

Kiedy przeżycia nabierają osobistego znaczenia, pozostają na długo w pamięci turystów. W fachowym języku proces ten nazywany jest "interpretacją". Koncepcja ta została po raz pierwszy zdefiniowana w amerykańskich parkach narodowych, gdzie przewodnicy chcieli przybliżyć odwiedzającym miejscową przyrodę. Okazało się, że samo przekazywanie wiedzy tak, jak to ma miejsce w szkole, nie działa w kontekście rekreacyjnym czy urlopowym. Amerykański dziennikarz i pisarz Freeman Tilden już w 1957 r. w swojej książce "Interpretacja dziedzictwa" (Interpreting Our Heritage) podkreślił, że zwiedzających należy zachęcać do aktywnego uczestnictwa, empatii, swoistego współmyślenia i współodczuwania. I dotyczy to nie tylko USA, ale całego świata - także Łużyc. W wielu miejscach w regionie tak rozumiana interpretacja - świadomie lub instynktownie - jest już stosowana poprzez wchodzenie w dialog z turystami i zachętę do dzielenia się przez nich z innymi tym, czego doświadczyli na Łużycach. Jest to możliwe na przykład w Fabryce Energii w Knappenrode, w Nowym Zamku w Parku Mużakowskim lub podczas wycieczki z przewodnikiem rezerwatu biosfery po Górnołużyckiej Krainie Stawów i Wrzoso-wisk.

Zwiedzający są tu zabierani w podróż przez historię; staje się ona tu namacalna. W duchu Freemana Tildena: interpretacja powinna inspirować, a nie pouczać. Jest to tym łatwiejsze, gdy zjawiska zamieniają się w przeżycia, a zwiedzający mogą powiązać je z własnym doświadczeniem. To jest zadaniem podmiotów turystycznych w regionie: zestawienie atrakcyjnych pakietów z różnymi już istniejącymi ofertami, by przyciągnąć gości do całego regionu na dłużej niż tylko na jednodniową wycieczkę.

Trójkąt interpretacyjny



Wprowadzenie do interpretacji dziedzictwa:
Broszura Thorstena Ludwiga, trenera i autora koncepcji trójkąta interpretacyjnego.



Trzy podstawowe elementy interpretacji są ze sobą ściśle powiązane: interpretator (np. przewodnik), odbiorcy (turyści) i fenomen (przeżycie). Ogniwem tego "trójkąta interpretacyjnego" są treści przekazywane przez przewodnika. Łączą one kulturę, przyrodę, krajobraz i ludzi w jedną opowieść o regionie, przeplatając przeszłość, teraźniejszość i przyszłość oraz poruszają ważne tematy i procesy zachodzące na danym terenie. W ten sposób doświadczenie nabiera indywidualnego charakteru.

Interpretacja. Jak to robią inni?

W wielu miejscach uznanych przez UNESCO interpretacja jest już aktywnie wykorzystywana. Stopniowo szkolone są w tym kierunku osoby (re)prezentujące te obiekty. Spojrzenie na już funkcjonujące projekty pokazuje, jak działa interpretacja w turystyce.



© Thorsten Ludwig

▲
Figury z brązu w kompleksie turystycznym „Knockan Crag”



▲
Wejście do morskiej i stodkowodnej jaskini „Smoa Cave” na wschód od Durness

Światowy Geopark UNESCO North West Highlands (Wielka Brytania)

„Nasze góry przeżyły już trzy czwarte historii Ziemi. Chodźcie i wsłuchajcie się w ich opowieści, a potem dajcie sobie chwilę, by o tym pomyśleć!” – tak wita Laura z North West Highlands odwiedzających stronę internetową tamtejszego geoparku. Obejmujący 2000 km² powierzchni kompleks znajduje się na północno-zachodnim krańcu Szkocji. Najstarsze w Europie skały na tutejszym wybrzeżu liczą sobie ponad 3 miliardy lat. Niegdyś w tym miejscu kontynent amerykański oddzielił się od europejskiego. Podczas wycieczek geologicznych pracownicy parku pomagają turystom odkryć tę kolebkę geologii. Dwaj z nich są w tym wyjątkowo cierpliwi: to dwaj geolodzy z... brązu, którzy przy jednej z audiodostacji na trasie dyskutują o powstaniu gór.

W innych miejscach punkty informacyjne, audioguide’y i oznakowane ścieżki pomagają zarówno gościom, jak i miejscowym zapoznać się z dziedzictwem geologicznym. Geopark leży ponadto na Szkockim Szlaku UNESCO (Scotland’s UNESCO Trail), który łączy trzynaście szkockich obiektów uznanych przez Organizację. Oprócz najróżniejszych miejsc, gdzie można prezentować interpretację przyrody i kultury, także ów szlak jest dobrym przykładem współpracy dla czterech tużyczych obiektów i obszarów cieszących się tytułami UNESCO.

Światowy Geopark UNESCO Karawanken / Karavanke (Austria / Słowenia)

W tych górach wędruje się przez „podwodny świat”. Karawanki są jednym z alpejskich masywów i stanowią transgraniczny geopark między Austrią i Słowenią. Mało kto zauważa tutaj leżące „na drodze” jeżowce, ślimaki morskie albo liliowce jako milczących świadków przeszłości. Bowiemy miliony lat temu znajdował się tutaj Ocean Tetydy, którego osady utworzyły trzon dzisiejszego górskiego świata. Odpowiedź na pytanie, jak to wszystko się dokonało, daje wizyta w geoparku. Dziej tego obszaru można naocznie prześledzić podczas prowadzonych wycieczek, na ścieżkach dydaktycznych czy podczas wielodniowych obozów tematycznych. Wszystkie propozycje dla turystów powstały na bazie interpretacji przyrody i kultury. Pognać przy tym można nie tylko przeszłość. W centrum obsługi turystów Geo.Dom zwiedzający mogą między innymi dowiedzieć się, jak kiedyś wyglądały zmiany klimatu i czego moglibyśmy się z tego nauczyć na przyszłość. Dzięki swej traktowanej tu jako oczywistość transgranicznej działalności geopark ten uznawany jest za wzorcowy projekt dla wielonarodowych obiektów i obszarów z list UNESCO.



▲
Droga do alpejskiego schronu „Klagenfurter Hütte” w Austrii

A to już wiedzieliście?

Łużyce nie tylko cieszą się kilkoma tytułami UNESCO, ale mają do zaoferowania także nieco innych ciekawych i zgoła rekordowych rzeczy.

Park Mużakowski /
Muskauer Park rozciąga się
na powierzchni

830
hektarów

w dwóch krajach:
Polsce i Niemczech..



W sumie

1 575 km
cieków wodnych

płynie przez Spreewald, czyli 4 razy więcej,
niż długość samej Szprewy. Od jej głównego
nurtu odchodzą tutaj setki odnóg
i kanałów.

Jako jeden z 5 transgranicznych
geoparków UNESCO na świecie

Łuk Mużakowa

łączy niemieckie kraje związkowe
Brandenburgia i Saksonia z polskim
Województwem Lubuskim.



Tajemnica „błękitnego druku”
(Blaudruck) tkwi w

kąpieli z indygo.

Wcześniej wzór musi zostać naniesiony
przez nieprzepuszczalną dla
barwnika substancję.

Serbołużyczanie są jedną z czterech
oficjalnie uznanych w Niemczech mniejszości
narodowych. Ich język to nie jest po prostu
serbołużycki – górnołużycki i dolnołużycki to

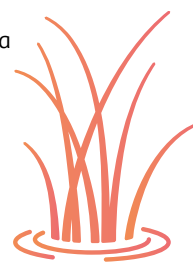
dwa
odrębne języki.



Górnołużycka Kraina
Stawów i Wrzosowisk obejmująca

1 000
zbiorników
wodnych

jest największym w Europie Środkowej
zwartym kompleksem stawów.



Więcej informacji na [www.oberlausitz.com/
pl/miejsce-swiatowego-dziedzictwa](http://www.oberlausitz.com/pl/miejsce-swiatowego-dziedzictwa)

STOPKA REDAKCYJNA

Rok wydania: 2024 • Nakład 2: 5.000 egz. • Wydawca: Marketing-Gesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mbH
Koncepcja i realizacja: Oberüber Karger Kommunikationsagentur GmbH • Druk: Gustav Winter GmbH
Dowiedz się więcej: Marketing-Gesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien mbH • Humboldtstr. 25 • 02625 Bautzen
+49 (3591)4877-0 • info@oberlausitz.com • www.oberlausitz.com • www.oberlausitz.business
[f @Oberlausitz.com](https://www.facebook.com/Oberlausitz.com) • [i @oberlausitz.com](https://www.instagram.com/oberlausitz.com) • #oberlausitzeinmalig #kulturentdeckerland

Razem jest łatwo.

Promujemy turystykę naszego regionu.
Wspieramy firmę Marketing-Gesellschaft
Oberlausitz-Niederschlesien mbH.

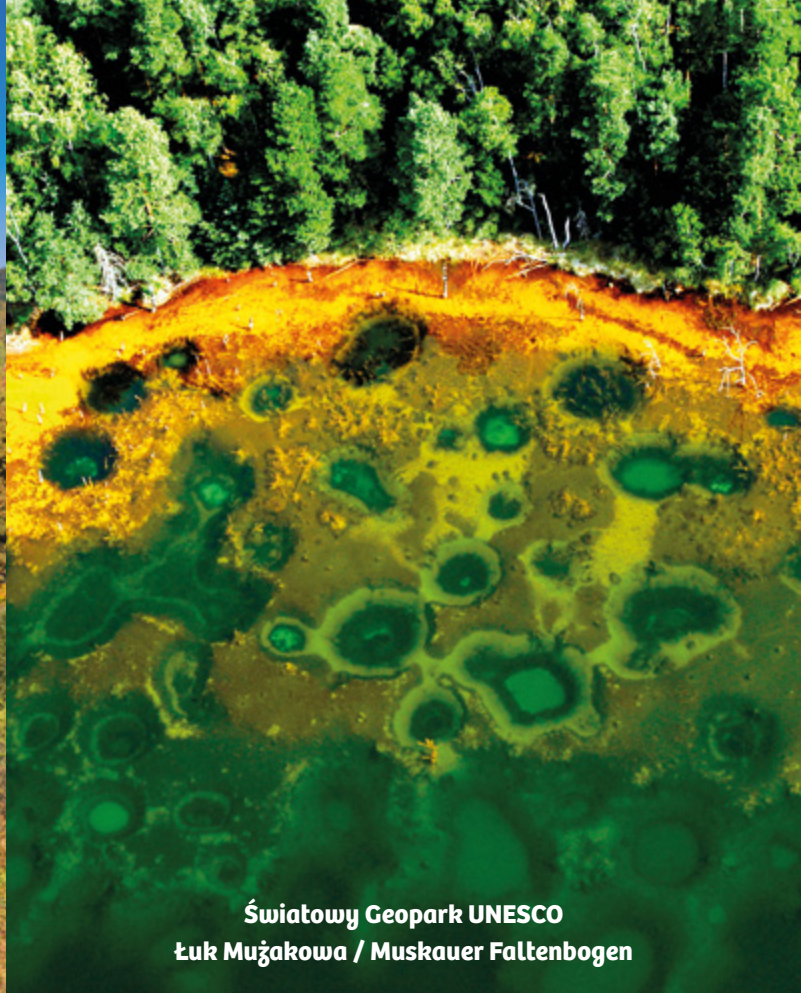
Bo chodzi o coś więcej niż pieniądze – Sparkasse.



ksk-bautzen.de
ostsaechsische-sparkasse-dresden.de
sparkasse-oberlausitz-niederschlesien.de



Światowe Dziedzictwo UNESCO
Park Mużakowski / Muskauer Park



Światowy Geopark UNESCO
Łuk Mużakowa / Muskauer Faltenbogen



Rezerwat Biosfery UNESCO
Spreewald



Rezerwat Biosfery UNESCO
Córnołużycka Kraina Stawów i Wrzosowisk